

Terugkeer Oranje wel degelijk bevrijding

Lotte Jensen en Bart Verheijen zijn onderzoekers aan de Radboud Universiteit Nijmegen.

200 jaar koninkrijk

De mythe van '1813' heeft haar wortels in een latent vaderlandsgevoel dat door de Franse bezetting tot niet te onderschatten hoogten werd geactiveerd.

De laatste tijd zijn veel vraagtekens geplaatst bij de herdenking van 200 jaar Koninkrijk in 2013. Hans Vermeulen betoogde recentelijk in deze krant dat de eigenlijke viering in 2015 zou moeten plaatsvinden (O&D, 13 november). Andere historici relativeren de betekenis van 1813 door te stellen dat het nationale beeld van 1813 grotendeels op een mythe zou berusten. Er zou niet werkelijk sprake zijn geweest van een bevrijding, zoals wel het geval was in 1945. De vestiging van een Oranjemonarchie was immers grotendeels het werk van bestuurders, die tot in de hoogste regionen hadden meegedraaid in het Franse bestuur. Hun gedrag was allesbehalve heroïsch, maar veeleer pragmatisch.

Dit laatste mag dan waar zijn, er wordt voorbijgegaan aan de beleving van de gewone burgers. Voor hen moet de bevrijding van 1813 wel degelijk van grote betekenis zijn geweest. Dat blijkt allereerst uit de golf van vaderlandslievende gedichten, liederen en pamfletten die direct na de bevrijding het land overspoelde. Daarin werd niet alleen afgerekend met de Franse 'tyrannie', maar werd de terugkeer van Oranje uitbundig gevierd.

Die gevoelens kwamen niet uit de lucht vallen, maar sloten aan bij gevoelens van nationale saamhorigheid, soevereiniteit en culturele identiteit die reeds in de jaren van de Franse bezetting gecultiveerd werden.

Om de betekenis van 1813 goed te kunnen duiden, is het daarom van be-

Aankomst prins Willem Frederik in Scheveningen. Toegeschreven aan Jan Willem Pieneman. Particulier bezit

De Franse overheersing eiste een zware tol van de bevolking

lang deze verzetscultuur erbij te betrekken. Burgers klaagden in woord en geschrift over hun ellendige lot, beschimpten de Fransen en stelden daar typisch Nederlandse waarden en normen tegenover. Er ontstond een sterke behoefte om datgene wat verloren dreigde te gaan, te koesteren. In dat verzetsdiscours ging Oranje een

steeds nadrukkelijker rol spelen.

De jarenlange Franse overheersing, met name de periode van de inlijving (1810-1813), eiste een zware tol van de bevolking. De economie was volledig uitgehold, de dienstplicht had veel Nederlandse jongens aan hun families onttrokken en het land stond aan de rand van de afgrond: 'Holland was slechts het uitvloeisel der Fransche rivieren, een stuk afgespoelde Fransche modder', zo luidde het cynische commentaar van een tijdgenoot.

Uitingen van verdriet gingen gepaard met de oproep om alles wat als typisch Nederlands gold - de taal, de zeden en de geschiedenis - in ere te houden. De meest uitgesproken pleidooien voor het koesteren van de Nederlandse cultuur, vinden we bij schrijvers als Tollens, Helmers en Loots. Zo pakte Helmers uit met een drieduizend verzen lange ode aan

Helmers pakte uit met een 3.000 verzen lange ode aan zijn vaderland

zijn vaderland, *De Hollandsche natie* (1812), waarin hij ruime aandacht aan Willem van Oranje besteedde.

Uitingen van verdriet en verzet, gekoppeld aan een pleidooi voor het behoud van Nederlandse eigenheid, zijn ook terug te vinden in de pamfletten die in de Parijse politie-archieven bewaard worden. De pamflettisten

klaagden niet alleen over de dienstplicht, maar ze riepen andere 'patriotten en Bataven' actief op om hun laatste druppel bloed te geven voor de glorie van Nassau. Medeburgers werden aangespoord zich te bewapenen. Het was immers altijd beter te sterven in vrijheid dan te leven als slaven.

Dergelijke pamfletten waren een centraal medium van de anti-Franse stem in Nederland. De inhoud duidt op het bestaan van een 'onderstroom' van anti-Napoleontische, vaderlandslievende sentimenten, die verder gingen dan onrust over pragmatische economische belangen en juridische belemmeringen als gevolg van de Franse bezetting.

Vanaf de eerste maanden van 1813 begon de hoop op de terugkeer van de familie Oranje-Nassau een grote rol te spelen in deze pamfletten. Als illustratief mag het volgende gedicht gelden, dat een anonieme pamflettist tot groot ongenoegen van de Franse politie in de lente van 1813 optekende: *'De arend is geplukt / De Veren zijn gevlogen / Prins Willem is op weg / Weldra Oranje boven!'*

Het geschrift is ondertekend met 'Prinsgezind'. Dit pamflet staat niet op zichzelf, maar past in een veel bredere tendens, zeker wanneer we ervan uitgaan dat in de Parijse archieven slechts een fractie van al het clandestiene materiaal bewaard is gebleven.

Als '1813' een mythe is waarin Oranje, Nederland, soevereiniteit en vrijheid aan elkaar worden gekoppeld, dan werd deze mythe niet pas geboren in november 1813 - of tijdens het koningschap van Willem I. Ze heeft haar wortels tevens in een latent vaderlandsgevoel dat door de Franse bezetting werd geactiveerd - tot niet te onderschatten hoogten.

Dit inzicht voegt een nieuwe dimensie toe aan onze visie op 1813: burgers vestigden al tijdens het laatste jaar van de Napoleontische bezetting hun hoop op de terugkeer van een Oranje en ervoeren de bevrijding wel degelijk als een verlossing van het buitenlandse juk. Dat 1813 als het beginpunt van een nationale viering wordt genomen, is dus meer dan terecht.